

NÅR VI SYNGER

EN ANTOLOGI OM SANGENS BETYDNING

Sangens
Hus

Alle har en stemme

Når vi synger – en antologi om sangens betydning

Anne Agersnap, Lisbeth Smedegaard Andersen, Mads Bille, Lars Ole Bonde, Lea Wierød Borčak, Rasmus Skov Borring, Anne Odgaard Eyermann, Martin Lysholm Hornstrup, Claus Skjold Larsen, Esther M. Morgan-Ellis, Elsebeth Gerner Nielsen, Bertel Nygaard, Lasse Skovgaard og Anne Tetens.

2. udgave, 1. oplag, 2026

© 2026, Sangens Hus og forfatterne

Redaktion:

Lea Wierød Borčak, Mette Johnsen Elbeck, Elsebeth Gerner Nielsen og Mette Thue, alle fra Sangens Hus og Videncenter for Sang.

Omslag og grafisk tilrettelæggelse:

Janus Engelbrecht, Sangens Hus

Forsiden illustrerer et mønster, som dannes fx i sandkorn, når de ligger på en plade, der sættes i svingninger af lyd. Forskellige frekvenser skaber forskellige mønstre – som når sang skaber forskellige virkninger i os.

Kapitel 13 er oversat af Noa Kjærsgaard Hansen

Tryk:

JYPA

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog kan kun findes sted på de institutioner, der har indgået aftale med Copydan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

ISBN 978-87-973408-3-7

Udgiver:

Sangens Hus

Nørregade 7D

7400 Herning

www.sangenshus.dk

Indhold

Forord	7
<i>Marianne Jelved</i>	
Indledning	9
OPRINDELSE:	
På syngende grund	15
<i>Claus Skjold Larsen</i>	
FÆLLESSKAB:	
Fra hver-for-sig-fund til sam-fund	27
<i>Elsebeth Gerner Nielsen</i>	
HVERDAGEN:	
Sang under brusebad	41
<i>Anne Odgård Eyermann</i>	
KORSANG:	
Et talentmiljø i provinsen	53
<i>Mads Bille</i>	
SUNDHED:	
Sangens betydning for sundhed og trivsel	65
<i>Lasse Skovgaard</i>	
TRIVSEL:	
Sang og sundhed i indskolingen	93
<i>Anne Tetens og Lars Ole Bonde</i>	
BÆREDYGTIGHED:	
Sange er drømmenes sprog	107
<i>Lisbeth Smedegaard Andersen</i>	

HÅB:

Mellem drøm, forventning og håb	119
<i>Bertel Nygaard</i>	

FOLKEOPLYSNING:

Fællessang som folkeoplysning	133
<i>Rasmus Skov Borring</i>	

TRADITION:

Fællessang – et selvfølgeligt eller et særegent ritual?	145
<i>Anne Agersnap</i>	

FÆLLESSANG:

»Godhedsdiskurs« og eksklusion i dansk fællessangskultur ...	159
<i>Lea Wierød Borčák</i>	

MANGFOLDIGHED:

Sangfoldighed	171
<i>Martin Lysholm Hornstrup</i>	

TEKNOLOGI:

Adskilt af tid og rum, men forenet i sang:	
Fællessang og medier	185
<i>Esther M. Morgan-Ellis og Lea Wierød Borčák</i>	

EFTERORD:

Sangens betydning i mit univers	199
<i>Bertel Haarder</i>	
Om forfatterne	205

Sang under brusebad

– noget om hverdagspoesiens kraft

Af Anne Odgård Eyermann, (kirke)musiker, sangskriver og foredragsholder

Den opstår ofte spontant og uden hensigter. Den er ikke optaget af at blive opført eller udstillet og gør ikke noget synderligt væsen af sig. Den er sjældent flot pakket ind i akkompagnement og introduceres ikke med bevingede ord. Den har helt sikkert en masse sundhedsfremmende, samhørighedsskabende effekter og styrker måske også børns generelle indlæring, MEN det er ikke derfor, den er her. Den kan være temmelig svær at få øje på, hvis man ikke er opmærksom, så i dette kapitel vil jeg opsøge hverdagssangen og placere den i lyset, hvor vi kan se, at den findes og har værdi. Nedenstående er en række overvejelser, der baserer sig primært på personlige erfaringer og observationer, men undervejs inddrages også babysalmesangere, digtere, sangskrivere og videnskabsfolk, som har noget at sige om hverdagssang. Vi begynder på badeværelset...

Sang under brusebad

»Om lidt er kaffen klar«, og jeg sidder alene ved bordet i stuen. Fra badeværelset trænger lyden af en syngende teenager ind til morgenbordet. Han »må vist være glad«. Jeg registrerer dårligt nok sangen.

Den er lige så selvfølgelig som duften af kaffe, lyden af hoveddøren, der smækker, katten, der spinder og bus nummer fire, der passerer på den anden side af hækken.

Over kaffen bladrer jeg i *Højskolesangbogen* og kommer forbi Benny Andersens »Svantes lykkelige dag«, som indleder med ordene: »Se, hvilken morgenstund« og herefter præsenterer læseren for et sansemættet hverdagsbillede. Det lyriske jeg »spiser ostemad« og »der går en edderkop«. En kvinde, Nina, »går ind for at re' sit hår«, der er »sang under brusebad« og »om lidt er kaffen klar«. Sangen er en vibrerende enhed bestående af lige dele hamsterhjul og svimlende lykke. Ordene og musikken løfter helt ordinære hverdagssituationer op til skue og hylder dem med en på én gang stilfærdig og jublende tone. Prøv engang at synge sangens første fire verselinjer og mærk, hvilken effekt, den fanfare-agtige melodilinje har på oplevelsen af hverdagsbilledet »jeg spiser ostemad«: »Se, hvilken morgenstund! / Solen er rød og rund. / Nina er gået i bad. / Jeg spiser ostemad«. (HS 17). Sangen er fra start til slut som en lup, der forstørre de små ting, så jeg, der i dette øjeblik sidder og synger (indvendigt), kan få øje på oplevelser, der ellers glider umærkeligt ind og ud af dagligdagen. Tak for luppen, Benny Andersen. Blandt meget andet sætter »Svantes lykkelige dag« spot på hverdagssangen med verselinjen »sang under brusebad«, og midt i rutinerne bemærker jeg nu selv teenagerens sang. Hvilken morgenstund!

Den sang, du synger uden at lægge mærke til det

Den formaliserede fællessang hyldes og dyrkes og hyldes igen i stor stil i disse år, mens hverdagssangen, af helt naturlige årsager, lever et mere ubemærket liv. Den dukker op som sang under brusebad, godnatsang, sang i skolegården, sang bag rattet osv. Den adskiller sig fra den organiserede sang ved gudstjenesten, X-factor eller onkel Børges runde fødselsdag og kommer ikke til de mange fællessangsarrangementer, der løber af stablen på TV, på biblioteker, i forsamlings- og kulturhuse. Dette kapitel er optaget af den hverdagssang, du sang for lidt siden, nærmest uden selv at lægge mærke til det. Den er en del af

din daglige rutine eller en spontan aktivitet, der kan opstå, både når du er alene og sammen med andre.

Mine overordnede spørgsmål er: Hvor kommer hverdagssangen fra, hvad skal vi med den, og hvordan har den det for tiden? Ud fra enkelte eksempler hentet i mine nære omgivelser, giver jeg et bud på nogle svar. En praktikers replik ind i samtalen om sangens værdi.

Vi har alle sammen en usynlig reol

Vi bærer alle sammen rundt på sange. Man kan forestille sig, at vi hver især har en immateriel reol. Gennem livet kommer der flere og flere sange på hylderne, som vi kan tage ned og synge til hverdag og ved særlige lejligheder – alene eller sammen med andre. Til én situation er der måske en særlig sang fra »reolen«, der er passende at synge. Til en anden situation vælger vi, bevidst eller ubevidst, en anden sang, som resonerer med den årstid, den morgenstemning, den hjertesorg eller jublende lykke, vi befinder os i. Indimellem er der måske faktisk ikke andet, der giver mening at foretage sig, end netop at tage en sang ned fra »reolen« og synge den inde i sig selv eller ud i verden. Der kan være situationer, hvor sprog, som fx det videnskabelige, journalistiske eller dagligdags sproget, ikke rækker, men hvor toner og poesi bliver det eneste sprog, der slår til. Som eksempel kan nævnes sangen »Kringsatt av fiender« (HS 201), som fik en særlig betydning i Norge i kølvandet på terrorangrebene i Oslo og på Uttøya i 2011. Den blev sunget ved demonstrationer, gudstjenester og andre ceremonier (Møller & Moesbøl, 2020) og fik en hælende, samlende funktion. Det at synge netop denne sang i fællesskab blev en form for stærkt kollektivt svar på en grufuld og meningsløs handling. Ordene »Her er dit vernn mot vold / her er dit sverd: / troen på livet vårt / menneskets verd« af Nordahl Grieg og med melodi af Otto Mortensen blev udsunget i fællesskab på en roligt skridende, eftertænsksom melodi i mol. Sangen lagde formentlig ikke en dæmper på svære følelser, men måske var den med til at regulere følelserne og sende dem i en (om muligt) konstruktiv retning?

Når vi synger alene, er vi sammen med andre

Det trøstende og styrkende potentiale ligger ikke kun i sange som »Kringsatt av fiender,« der poetisk italesætter håb, troen på livet, menneskets værd og andre åbenlyst opbyggelige pointer. Den syngende kan, hvis vedkommende føler sig inkluderet i sammenhængen, opleve en samhørighed, som i sig selv er styrkende. Dette, vil jeg påstå, gælder også, selvom der ikke er andre fysisk til stede. Den enkelte kan gennem sangen opleve et fællesskab med andre medsangere, digteren, komponisten eller figurer i poesien. Denne kraft, som i sig selv er opbyggelig, kan opstå, både når vi synger opløftende fraser som »Hold håbet op / stjernen viser vej« af Dy Plambeck med melodi af Marianne Søgaard (HS 233) og når vi synger fortvivlede linjer som »it's life's illusions I recall / I really don't know life at all« fra sangen »Both Sides Now« af Joni Mitchell (HS 121). Der er livskraft at hente i sangenes implicitte fortælling om, at vi ikke er alene i det smukke og grimme, sammensatte liv.

Den form for erkendelse kan lige så vel opstå i det enkelte menneske i forbindelse med sang under bruseren, bag rattet eller ved sengekanten som under fællessang i store organiserede forsamlinger.

Vi er alle fortolkere af hverdagens poesi

Når man er alene eller få i en uformel sammenhæng, fx i hjemmet, er man overladt til at tyde sangene selv. Dvs. at ingen (velmenende) formidler, lærer, præst, litterat eller anden form for ekspert lægger en autoritativ tolkning ned over sangene. Lyrik og musik får i de hjemlige, uformelle rammer lov til stå åbne for de bevægelser, tydninger og konklusioner, der måtte opstå i det enkelte menneske, hvis egen erfaring og livssituation er en resurse, der kan smelte sammen med øjeblikkets kontekst og tilbyde nye indsigter. Det kan være berigende at blive indført i et digt af en velreflekteret kender, men det kan også nogle gange opleves som mere lukkende end åbnende.

Hverdagssang er for alle

Hverdagssang er demokratisk, forstået på den måde, at alle med en stemme som udgangspunkt har mulighed for at synge hverdagssang. Det gælder også den, der ikke føler sig tilpas i de mere organiserede

fælles sangssituationer. Vi er født som sangere og allerede i 20. graviditetsuge, hvor hørelsen bliver grundlagt, flytter de første sange ind i fosterets (reol)system. Nyfødte genkender sange, som de har hørt, mens de lå i livmoderen (Bach, 2024). Overleveringen er altså allerede i gang, før vi kommer til verden og må givetvis være afgørende for, hvilke muligheder barnet har for at forbinde sang med noget godt og naturligt. De voksnes indstilling til det at synge og mængden af sang, barnet bliver mødt med i hverdagen, må have meget at sige i denne sammenhæng. Dog, uanset hvor lille eller stor den måtte være, har vi alle sammen en samling af sange, som vi kan tage ned fra »hylde« og synge til hverdag. For manges vedkommende bl.a. takket være vores bedsteforældre og forældre.

Den syngende mor

Billedet af den personlige sangskat som en reol har jeg lånt af digteren Kirsten Hammann, som i sangteksten herunder beskriver en overlevering af sange fra mor til barn og undervejs introducerer udtrykket »sangskattens sære reol«.

1. *Jeg lærte som lille, at tonerne gror
i solskin på kornmark og bakke,
her gik jeg af sted med min syngende mor,
og bidrog til fuglenes snakke.
Jeg lærte om engen, der summer af sol,
og natten, den lyse, som blunder,
og lånte fra sangskattens sære reol
en hyldest til sommerens under.*

4. *Jeg mærker et pulsslag af blomsternes duft
og husker fra sangbogens mester,
at her må jeg give min kærlighed luft
i strofer, som smælder og fester.
For ser jeg en bisværm, en gumlende ko,
et lysvæld i bøgenes kroner,
så kan jeg med sangen mit Danmark betro,*

den glæde, jeg føler, i toner.

(HS 188)

Sangen »Jeg lærte som lille, at tonerne gror« kredser om en hverdagssituation. Scenen udspiller sig i solskinnet, hvor en mor og et barn er ude for at gå en tur sammen. Det at befinde sig i naturen kan være en stærk og givende sanselig oplevelse, og på denne dag bliver indtrykkene ledsaget og måske endda forstærket af poesi og toner. Moren og barnet deler oplevelsen, og moren synger for barnet.

Den »syngende mor« giver den sansede oplevelse og glædesfølelsen et poetisk, musikalsk udtryk, som barnet tilegner sig, så det senere (sangen bevæger sig fra datid til nutid) kan udtrykke sin egen glæde ved naturen i sang: »Ser jeg en bisværm, en gumlende ko / et lysvæld i bøgenes kroner / så kan jeg med sangen mit Danmark betro / den glæde, jeg føler, i toner«.

Måske gentager overleveringen sig, når barnet selv en dag bliver forælder.

Hverdagssangen forbinder i dette tilfælde moren og barnet med naturen, med hinanden og også med andre mennesker, der har gjort sig de samme erfaringer i en anden tid, på et andet sted.

Digtet afslører med sine mange referencer, at morens sange er hentet fra kernesange i den danske (højskole)sangskat. »Jeg lærte om engen, der summer af sol« henviser fx til »Se, det summer af sol over engen« (HS 320) ligesom »natten den lyse, som blunder« må være en reference til »Danmark, nu blunder den lyse nat« (HS 333).

Hvad lærte barnet af hverdagssangen?

Digterjaget, som først er et barn, senere voksen, lærte altså »som lille at tonerne gror i solskin på kornmark og bakke«, men hvad lærte hun også? I det poetisk musikalske møde, der opstod midt i hverdagen, lærte barnet formentlig også noget om sig selv og sit ophav. Hun mødte gennem sangene en poesi, som fortæller om, hvordan det var/er at være menneske, og hvilken tænkning, der har præget tidligere tiders digtere. Som beskrevet i indledningen gav Benny Andersen mig en lup, der forstørrede mit syn, og på samme måde fik barnet i Hamanns digt også en udvidelse af sin hverdagsoplevelse ved at

kunne synge digte om naturen, og jeg vover forsigtigt at påstå, at sangene muligvis ligefrem styrkede barnets kærlighed til naturen. Den kærlighed, som kan være et sundt og konstruktivt udgangspunkt for en kamp, der skal kæmpes i vores tid for at genetablere et harmonisk forhold mellem mennesket og den natur, vi er en del af. Et andet sted i *Højskolesangbogen* skriver digteren Lisbeth Smedegaard Andersen om netop dette, at vi skal »synge så hjerterne næsten må briste / om det vi er tankeløst nær ved at miste« i sangen »For vist vil de komme« (HS 167).

Hverdagssang er hverdagspoesi, der kan åbne børn og voksnes sanser og hjerter på en måde, som udvider den enkeltes hverdag, skaber sammenhæng og giver kræfter.

Det sku' vær' så godt, men så' det faktisk skidt

I en artikel på folkeskolen.dk lyder den foruroligende melding at »48 % af voksne danskere ikke føler, de synger særlig godt, og 22 % kan ikke lide at synge med andre«. I interviewet peger sangforsker Lea Wierød Borčak på, at »musik gennem flere hundrede år er blevet sat op på en piedestal som en ophøjet kunstart, som kun de særligt talentfulde kan udføre«, og at sang som social aktivitet ikke er så udbredt i den vestlige kulturkreds, som i andre kulturer (Borčak i Aisinger, 2024).

Nå! Hvis så stort et antal af voksne ikke er komfortable med det at synge, og vi antager, at en del af disse er forældre, pædagoger, skolelærere og spejderledere, så er der måske grund til at bekymre sig. Ikke kun for hverdagssangen blandt de voksne, men også for at overleveringen fra generation til generation har nogle svage led i form af voksne, der ikke synger med deres børn. Hvad kan vi gøre?

Hvis mor ikke (tror, at hun) kan synge, så er der hjælp at hente

Nok har mange voksne et problematisk forhold til egen sangstemme og føler sig dårligt rustet til at videregive sange til egne og andres børn. Men jeg oplever til gengæld blandt forældre i min egen omgangskreds et stort ønske om, at deres børn skal tilegne sig sange og have et naturligt forhold til at synge.

På folkekirken.dk står der, at babysalmesang har »bredt sig til hele landet og kaldes i dag folkekirkens største succes i nyere tid – simpelthen fordi tilbuddet har fået unge forældre, der normalt ikke kommer i kirken, til at komme myldrende« (folkekirken.dk 2024). En af disse babysalmesangere mødte jeg forleden på min arbejdsplads. Hun fortalte, at hun og hendes mand ikke selv er så musiske og derfor har glæde af, at babysalmesangsunderviseren kan hjælpe dem med at give sangene og musikken videre til deres barn. Denne mor deler sin manglende selvtillid vedrørende egen musiske formåen med de omtalte 48% af voksne danskere, der ikke føler, de synger særlig godt. Det har så ført til, at hun har taget et aktivt valg om at få hjælp fra sangpædagogen i kirken. Man kan måske kalde denne bevægelse for hverdagssangens hjem-ud-hjem. Forstået på den måde, at hverdagssangen, der havde sit liv i hjemmet, har fået det svært og er flyttet ud i musikskoler, kirker m.m., så forældre og børn kan hente den hjem igen.

Når streamingtjenesten synger godnatsang

Mødet med moren sammenlagt med den bekymrende statistik giver anledning til nogle spørgsmål. Har overleveringen af sange lidt et knæk i en længere periode? Er opblomstringen af fællessang under og efter covid-19 en slags aha-oplevelse, hvor danskere fik øje på den »glemte« værdi af at synge? Og er det en del af forklaringen på, at forældre nu i højt tal går til kirken og musikskolerne for at kompensere for det, som generationerne før dem enten ikke formåede eller ikke valgte at give videre? Har indførelsen af tv, radio og senere streamingtjenester erstattet en del af hverdagssangen, eller har 60'ernes opgør med autoriteter og traditioner taget ilten ud af hverdagssangen og i en periode gjort overlevering fra generation til generation til en unødvendig og unaturlig aktivitet for mange? Det er formentlig en kombination af disse og andre faktorer.

I »Aftenshowet« på DR1, 26. februar 2024 fortæller sangerinden og sangskriveren Søs Fenger om sine albumudgivelser med vuggeviser:

»Vi har noget på Spotify, der hedder artistprofiler... Der kan man se, hvem der lytter til én og hvornår... og hvor i landet eller hvor i verden. Og der opdagede jeg, at primært vuggeviser streamede over en million gange om måneden«. Adspurgt hvornår på døgnet de bliver streamet, svarer hun: »Ulvetimen har været meget populær, og jeg har også fået mange breve fra familier, som har sagt, at jeg ligesom har reddet deres liv i ulvetimen, fordi at bølgerne går højt... og der lægger sig en dyne over gemytterne« (Aftenshowet, 2024).

Hun fortæller desuden, at hun mener, at musikken streames med forskelligt formål, fx beroligelse i ulvetimen eller som inspiration eller støtte, når forældre synger med deres børn. Søs Fenger mener ikke, at det at afspille musik tager noget ud af den intime situation, som godnatsangen kan være.

»Der er måske nogle forældre, der har lidt travlt, som måske smider en iPad ned i vuggen, men jeg håber, at det vil inspirere til, at folk går ind i det og bruger det som et værktøj, som en slags backing... jeg kan være deres backing vocal.« (Aftenshowet, 2024).

På Spotify fremgår det, at Søs Fengers fortolkning af vuggevisen »Solen er så rød, mor« er blevet streamet 7.101.351 gange.

Vekselvirkningen mellem sang i hverdagen og sang ved særlige lejligheder

Man kan ikke adskille hverdagssang helt fra øvrig sang. Fx transporteres sangen i kirken, med børn og forældre hjem til stuer, puslebord og sengekanter. Ligesom den megen fokus på fællessang uden tvivl har en afsmittende effekt på hverdagssangen. Omvendt kan mødet med hverdagssang i hjemmet, børnehaven og skolen osv. være afgørende for, at det enkelte barn udvikler en naturlighed i forhold til det at synge og undervejs tilegner sig et repertoire, der gør det muligt at synge med ved særlige lejligheder, som mormors 75 års fødselsdag, onkel Willys bisættelse, sangmaraton på Vartov eller til alsangsarrangementet på byens torv.

Syng! Syng! Syng!

Det er både forældres og professionelles opgave at sørge for næring til hverdagssang og anden sang. For at gøre det muligt skal de voksne i hjem, skoler, institutioner og foreninger have genoprettet et naturligt forhold til egen stemme og en glæde ved at synge. Lige så oplagt, som det lyder, lige så svær er opgaven. Men vi kan begynde med at tale om sang som noget, alle kan udøve – uanset færdigheder. Lyt mindre til bedømmerne, sluk for »X-faktor«.

Derudover vil jeg foreslå, at alle, der lever og arbejder med børn, oparbejder et fokus på sang i hverdagen. Pædagoguddannelsen og læreruddannelsen skal være steder, hvor sang er en hverdagsbegivenhed, og hvor studerende rustes til at facilitere sang.

Indtil flere lærere, understøttet af (efter)uddannelse, får lyst og mod til at lede morgensang hver morgen i skolen, kan man ansætte konservatorieuddannede og universitetsuddannede musikere til at klare opgaven. Der er altid en kirke og dermed en organist i nærheden af skolen, børnehaven og vuggestuen. Måske vil han/hun være interesseret i at bidrage.

Der er ingen grund til at antage, at hverdagssangen synger på sidste vers. Men den kunne nok godt trænge til en vitaminindsprøjtning. Der er en ting at gøre: Syng!

Litteratur

- Aisinger, P. (2024). At halvdelen af danskerne ikke føler, at de kan synge, viser behovet for mere sang i skolen. *Folkeskolen.dk*. Set 1. juli 2024. www.folkeskolen.dk/forskning-musik/at-halvdelen-af-danskerne-ikke-foeler-at-de-kan-synge-viser-behovet-for-mere-sang-i-skolen/4753120?fbclid=IwAR3pEuK8vTc2vcGyd0JpnDCfgyEI-csVZJw8LWgAc2yseVJkS2cxOInVuvo
- Aftenshowet (2024) DR.dk Set 15. marts 2024.
- Bach, D. (2024). Høresans. *babyinstituttet.dk* Set 1. juli 2024. <https://babyinstituttet.dk/hoeresans>
- Højskolesangbogen*, 19. udgave (HS). (2020). København. Forlaget Højskolerne.
- Folkekirken.dk. Set 1. juli 2024. <https://www.folkekirken.dk/folkekirken-arbejder/boern-og-unge/babysalmesang>
- Moesbøl, J. (red). (2020). *Sanghåndbogen*. Forlaget Højskolerne.

Om forfatteren

Fotograf: Janne Bavnhøj

Anne Odgård Eyermann er uddannet fra Det Jyske Musikkonservatorium med hovedfaget rytmisk sang. Hun arbejder som musiker og korleder ved Virklund Kirke og har derudover et freelancevirke som sanger, sangskriver og foredragsholder. I 2021 udgav hun albummet »Sange for to eller flere« med melodier til tekster af Ole Sarvig, Inger Christensen, Iben Krogdøl, Mads

Mygind og Anne Odgård selv. Hun var medlem af redaktionen på den 19. udgave af *Højskolesangbogen*, som udkom i 2020.